

ATT LEVA MED

Rovdjur

Om ett glest befolkat och rikt land som Sverige inte har plats för de rovdjur som hör till vår fauna, vilket land i världen ska då ha plats för de stora rovdjur som bebor vår jord?

FÖR VÄRLDSNATURFONDEN WWF är livskraftiga rovdjursstammar naturliga och positiva inslag i naturen. WWF har respekt för att de stora rovdjursarterna orsakar problem och menar att rovdjursförvaltning är en balansgång mellan biologiska, juridiska och praktiska frågor. Våra rovdjur är en värdefull resurs i naturen och för oss svenskar, inte bara ett problem som de alltför ofta framställs i debatten.

Den positiva upplevelsen av att ströva i marker som också rymmer stora rovdjur uttrycks av många, men är naturligtvis svår att uppskatta i ekonomiska termer. Däremot kan livskraftiga rovdjursstammar ha ett både känslomässigt och ekonomiskt värde som jaktbart vilt och för turistsektorn. Att få se lospår, höra en vargflock yla, eller skymta en björn är en dröm för många svenskar och besökare till vårt land och kan användas för naturturism.

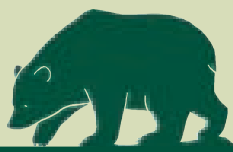
I ett globalt perspektiv är inte någon av "de fyra stora" (björn, varg, järv och lodjur) utrotningshotad. Så kommer situationen förhoppningsvis att förbli, men bara om varje land som bebos av en eller flera av de här arterna tar sitt ansvar. Vissa länder har naturligtvis svårare än andra att göra detta. Om ett glest befolkat och rikt land som Sverige inte har plats för de rovdjur som hör till vår fauna, vilket land i världen ska då ha plats för de stora rovdjur som bebor vår jord? Vi kan inte begära att man i Indien ska se till att tigern överlever, att Kina ska spara livsrum åt jättepandan, eller att ansträngningar görs för att korallrev skall sparas, om vi inte först "ser om vårt eget hus".

Sverige har skrivit på internationella överenskommelser och förbundit sig att ta vårt fulla ansvar för alla de arter som är naturligt förekommande här. I mars 2001 antogs en nationell rovdjurspolitik med målsättning att de stora rovdjuren långsiktigt ska bevaras i den svenska faunan. Det svåraste just nu är att våga ge rovdjuren tillräckligt med utrymme. Vi har i större delen av Sverige under det senaste århundradet vant oss vid att leva utan rovdjur, och skapat rutiner i vår näring, jakt och vardag som inte tar hänsyn till rovdjurens närvaro. Vi behöver vänja oss på nytt, göra upp rutiner som minskar risken för rovdjursangrepp på tamdjur och se till att staten kompenserar förluster med skälig ersättning.

Världsnaturfonden WWF vill med den här broschyren sprida fakta och skingra en del myter och frågetecken runt stora rovdjur. Vi vill också visa att det går att "leva med rovdjur" och diskutera hur det skulle kunna gå till. De stora rovdjuren ska finnas kvar i vår natur, till glädje för oss och kommande generationer. Vi är övertygade om att de problem som finns går att lösa i samarbete och med god vilja från alla parter. Vi vill att vi i Sverige tar vårt ansvar för naturen!

Lars Kristoferson
Generalsekreterare WWF

WWFs arbete med de stora rovdjuren

Forskning

WWF är en av de största bidragsgivarna till rovdjursforskningen i Sverige, och syftet är rovdjursförvaltningen ska baseras på säkra biologiska kunskaper. Dessutom bidrar WWF till vargspårning och den samordning av spårningsverksamheten som krävs i och med att spårningen utförs av många personer, spridda över landet.

Information

Saklig information om stammarnas storlek och utbredning, djurens beteende m m är nödvändigt för att öka allmänhetens förståelse och acceptans för våra rovdjur. Förutom stöd till rovdjursgruppers och länsstyrelser lokala informationsarbete arrangerar WWF tillsammans med TAIGA Natur & Foto sedan 1994 en årlig rovdjurskonferens, öppen för alla som vill höra om och debattera det senaste inom rovdjursforskning och förvaltning. Dessutom deltar WWF aktivt i mediadebatten samt bidrar till informationsskrifter.

Attityder

WWF arbetar också med människors beredskap att ge rovdjuren livsrum. Tillsammans med Studieförbundet har WWF tagit fram ett studiematerial om att "Leva med Rovdjur", vilket bl a kommer att användas i diskussionskvällar och studiecirklar som Studieförbundet arrangerar. Till materialet finns en lärar/studielärarhandledning som kan användas t ex i skolor eller studiecirklar.

Skadeförebyggande åtgärder

WWF har under flera år arbetat med skadeförebyggande åtgärder för hund och tamdjur, bl a genom stöd till den sk "vargtelefonen", finansiering av sändare på hundar samt elstängsel runt fårhagar. Dessa aktiviteter har gett goda resultat i form av färre vargangrepp på hund och tamdjur.

För att ytterligare reducera risken för vargangrepp på hund och tamdjur vill WWF fortsätta att utveckla skadeförebyggande åtgärder, bl a genom att undersöka vargars beteende i närheten av hundar. Dessutom satsas resurser på att utreda om skadeförebyggande metoder som används på andra håll i världen har bra effekt i Skandinavien.

Stoppa den illegala jakten

Det behövs krafttag mot den illegala jakten. Det kräver, förutom attitydarbete, större resurser till polis och åklagare för att kunna förebygga, undersöka och straffa illegal jakt. WWFs mångåriga arbete med lagstiftningen mot handel med hotade arter har nu resulterat i en effektiv miljöbalk. Information och statistik om den illegala jakten som kan presenteras i skolor och bland jaktlag etc är viktiga ingredienser.

Internationellt arbete

WWF International har sedan starten 1961 arbetat för att världens stora rovdjur ska undgå utrotning. Sedan 1995 driver WWF "A Large Carnivore Initiative for Europe". Nätverket består av representanter från myndigheter, ideella organisationer, forskare och andra experter och arbetar för att björn, lodjur, varg och järv ska leva i livskraftiga stammar som en del i landskapet i sina naturliga utbredningsområden i Europa. Initiativet har nära samarbete med Europarådet och Bernkonventionens sekretariat, t ex vid utformning av åtgärdsprogram och gemensamma förvaltningsplaner för rovdjur i Europa.

Världsnaturfonden har både i Sverige och internationellt en lång tradition av att arbeta med de stora rovdjuren. I Sverige började arbetet 1972 i och med att Projekt Varg fick sitt första WWF-bidrag. Satsningar på lodjur startade 1974, björn 1985 och järv 1990. Arbetet sker ofta i samverkan med Naturvårdsverket, Svenska Jägareförbundet, Svenska Naturskyddsföreningen och Svenska Rovdjursföreningen.

De stora rovdjuren är en del av vår natur och den biologiska mångfalden. Detta faktum är egentligen det enda argument som behövs för att motivera rovdjurens rätt att finna livsrum och söka föda.

Men tyvärr är det inte alltid så enkelt.

Rovdjurens möjligheter att överleva i livskraftiga stammar är helt beroende av våra attityder och vår vilja att dela med oss av vårt livsrum.

Vi har delat jaktmarker i tusentals år

Mycket talar för att rovdjuren kom invandrande till vårt land före oss människor. De följde efter bytesdjuren när landisen drog sig tillbaka för 10 000 år sedan. Senare kom jägarfolken och konkurrerade om bytena med rovdjuren.

På hällristningar kan vi se att bl a älg och ren var viktiga bytesdjur för människorna – byten som också rovdjuren gärna tog. Men troligen hade man ändå ingen tanke på att utrota rovdjuren – de var en del av naturen och ingick i de hårda livsvillkoren. Mycket tyder på att människan istället lärde sig jaktmetoder genom att studera rovdjuren. Kanske var det t o m så att vi tämjde vargen – och fick hunden – för att få hjälp av den skicklige jägaren.

Det var först när människan blev bofast och gjorde vissa djur till sina tamdjur som rovdjuren började upplevas som mer än konkurrenter – de blev ett hot.

Hade du en enda ko och den blev tagen av vargar kanske dina barn fick svälta. Därför fick vi skullplikt och i våra äldsta landskapslagar, från med-

eltiden, finns noga angivet hur många varggropar varje socken skulle ha. Den bonde som inte fullgjorde sina plikter fick böta.

Varför har vi idag så svårt att dela livsrum?

Våra stora rovdjur förföljdes under långa tider – tidvis till gränsen för utrotning. Jakten på rovdjur uppmuntrades av myndigheterna genom skottpengar till långt in på 1900-talet. Mot den bakgrunden är det kanske inte så konstigt att en del av oss har svårt att hänga med i svängarna och tänka om när samhället nu kräver att vi skall bevara och skydda våra stora rovdjur.

Vi har under några generationer vant oss vid att jaga och vistas i skog och mark utan större ”risk” att möta stora rovdjur. När så rovdjuren återkommer blir de ett hot som vi tidigare inte har känt av. Nya hot blir ofta orimligt uppförstorade – och så är debatten igång om rovdjurens vara eller inte vara.

Leva med rovdjur – igen...

Den svenska lagstiftningen anpassades 1983 för att överensstämma med de åtaganden vi skrivit under i Bernkonventionen. Konventionens viktigaste budskap är att varje land som undertecknat den förbinder sig att värna om alla inhemska arters bevarande.

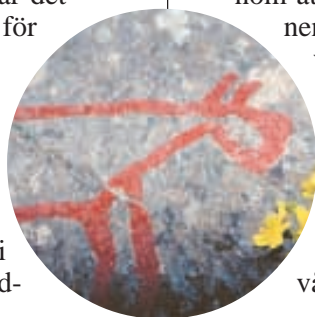
När vi anslöt oss till EU förband vi oss också att följa det s k Habitatdirektivet. Direktivet innebär, enkelt sammanfattat, att vi ska göra allt för att skydda de arter direktivets bilagor inkluderar, i deras naturliga utbredningsområden. Detta innebär att det är förbjudet att ”avsiktligt fånga eller döda exemplar av dessa arter i naturen, oavsett hur detta görs.” Myndigheten kan dock fatta beslut om jakt på de inbegripna arterna ”förutsatt att det inte finns någon annan lämplig lösning och att undantaget inte försvårar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos bestånden av de berörda arterna i deras naturliga utbredningsområden.”

I mars 2001 beslutade riksdagen om övergripande mål för en sammanhållen rovdjurspolitik. Beslutet innebär att vi i Sverige har bestämt att björn, varg, järv, lodjur och kungsörn långsiktigt ska finnas kvar i den svenska faunan.

Riksdagen satte upp miniminivåer för björn, lo och kungsörn, samt etappmål för järv och varg.

”Målet för förvaltningen ska vara att arterna ökar i antal utöver respektive miniminivå, till sådana nivåer att de med större säkerhet långsiktigt kan bevaras i den svenska faunan.” Genom att sätta etappmål markerade riksdagen att situationen för järv och varg fortfarande är så osäker att man vill att de ska uppnå större antal innan man sätter miniminivåer.

I och med detta kan vi faktiskt sluta diskutera om vi ska ha rovdjur eller inte. Nu handlar det om att göra det bästa av situationen och lära oss leva med de här djuren. Det är vårt ansvar att se till att också kommande generationer får chansen att möta våra stora rovdjur i skog och mark.

Är man rädd så är man rädd – oavsett vad all erfarenhet och statistik säger. Ingen kan heller lova att det aldrig kommer att hända att en människa blir dödad av något rovdjur i vårt land. Men man kan säga att risken är minimal.

Påverkas vi av det vi läser och hör?

NEJ, INTE JAG, kanske du tänker. Men ofta påverkas vi nog mer än vi tror. Hur ska man annars förklara att vargen ofta är så hatad, medan björnen är barnens käraste ägodel, i form av en teddybjörn.

Teddybjörnen såg dagens ljus efter att Theodore Roosevelt (president i USA 1901-1909) jaktkamrater hade fångat in en grizzlybjörn. Roosevelt tyckte att björnen såg så gammal ut att varken han eller någon annan i jaktlaget skulle skjuta den. En affärsinnehavare läste en tidningsartikel om den frisläppta björnen och bad sin fru sy en björn i plysch, som de kunde sälja i sin affär. Namnet var givet – Teddy's bear!

Mannen skrev till presidenten och frågade om björnarna hans fru sydde fick heta så. Presidenten sa ja. Därav namnet teddybear – på svenska teddybjörn.

Många svenskar har en ganska positiv inställning till björnen. Vi är på sätt och vis uppfostrade med teddybjörnen som förebild. Vargen däremot – redan från barnsben har vi fått lära oss att vargen är ute efter att äta upp oss. Alla har vi hört sagan om Rödluvan & Vargen eller läst om elake Zeke Varg i Kalle Anka. Många av oss har också läst Selma

Lagerlöfs saga om prästen Gösta Berling som jagas över isen av en flock vargar. Inte så konstigt då om man blir skräddad vid ett möte med en varg. Överallt i vårt land där vargen återkommer kan man läsa tidningsrubriker i stil med de ovan.

Lodjur och järv är, för de flesta svenskar, ganska anonyma. Det finns inte så många sagor om dem. Det skrivs heller inte så mycket i media om dem. Lodjuren har dock de senaste åren blivit mer uppmärksammade eftersom rådjursstammarna minskar i områden där lodjuren återinvandrar.

Vad ska man tro då?

”Ännu en vargriven älg”. Vilken bild av vargen skapas med sådana rubriker? Får det oss att tro att älgarna kommer att utrotas om vi får fler vargar i våra skogar? Kanske, om vi inte har tillräckligt mycket kunskaper för att veta att ingenting är mer naturligt än att vargar dödar älgar. Det har vargar alltid gjort och ändå finns det klövvilt också i områden där det finns gott om varg. ”Kommer vargarna att äta upp våra barn?” Människors rädsla måste tas på allvar. Men även om man är rädd måste man försöka vara realistisk i sin riskbedömning. Man måste också vara kritisk när man läser tidningsartiklar och annat. Tänk bara hur ofta det händer att man hittar felaktigheter i en text som handlar om ett ämne man själv är insatt i...

Är rädslan för rovdjur befogad?

Svaret på frågan är egentligen enkelt...

Nej – det finns ingen anledning att vara rädd för våra rovdjur. Erfarenhetsmässigt, och med all statistik som stöd, är risken att bli anfallen, skadad eller dödad av ett rovdjur näst intill obefintlig.

Risken är försumbar jämfört med alla de risker som vi medvetet utsätter oss och våra barn för varje dag – när vi rör oss i trafiken, när vi utövar olika sporter, när vi umgås med våra egna tamdjur och för att inte tala om när vi umgås med varandra.

Men svaret är ändå inte så enkelt. Om man är rädd så är man rädd – oavsett vad all erfarenhet och statistik säger. Ingen kan heller lova att det aldrig kommer att hända att en människa blir dödad av något rovdjur i vårt land. Men man kan säga att risken är minimal.

KORTFAKTA

lat. *Gulo gulo*

Vikt: 9-16 kg,

Kroppslängd: 70-80 cm,

Svanslängd: 15-25 cm,

Antal ungar: 1-3

Järv

VÅRA FYRA STORA

Som en långbent grävling, med alldeles för stora tassar och lång yvig svans, rör sig järven, den sparsamme styckmästaren, över stora områden i vår fjällkedja. Ofta i ödslig, svårtillgänglig terräng dit vi människor har svårt att ta oss.

EGENTLIGEN BORDE VI säga "ensamjärv" i stället för "ensamvarg", järven vill nämligen helst vara för sig själv. Det kan bli strid på liv och död om någon av samma art kommer för nära.

Vårt största mårddjur är en ganska anonym varelse som sällan orsakar några feta rubriker – till skillnad från varg och björn. Den konkurrerar inte med jägarna. Den dödar inte hundar. Och den skrämmer inte människor som av olika anledningar känner oro inför förekomsten av rovdjur.

För renägarna är dock järven en högst påtaglig verklighet. Med hjälp av sitt förträffliga luktsinne hittar järven kadaver efter renar som har dödats av andra rovdjur. Den har också kapacitet att döda på egen hand – och den gör det. Med tanke på järvens storlek, den väger inte mer än 9-16 kg, är det en imponerande prestation att själv döda en vuxen ren. Hemligheten är de stora tassarna som under gynnsamma snöförhållanden bär järven medan renen sjunker djupt ned i snön. Ryktet om järvens glupskhet kommer sig av att den ofta styckar kadaver och gömmer köttstycken i matförråd, för kommande behov.

Järven lever runt norra halvklotets nordliga delar och utbredningen överensstämmer ganska väl med renens. Hemområdena krymper – på grund av mänsklig

förföljelse och för att vi tar järvens livsmiljöer i anspråk för våra intressen.

I Europa finns järven, förutom i europeiska Ryssland, endast i våra fennoskandiska fjällområden. Därför har vi, i Skandinavien, ett speciellt ansvar för just järven. Vi kan inte förlita oss på andra, utan måste själva se till att järven överlever i livskraftiga stammar och att dess livsmiljöer skyddas från störande ingrepp.

Våra svenska järvar livnär sig huvudsakligen av renar i fjällområdet. Under de senaste åren har man dock också, glädjande nog, konstaterat föryngring av järv i Medelpads och Hälsinglands skogs-trakter.

Kanske är det fröet till en svensk skogsjärvpopulation. Under 1800-talet fanns järven ned till mellersta Dalarna och nordliga Värmland. Där någonstans går troligen sydgränsen för järvens utbredningsområde.

Järven fridlystes 1969 men har trots detta minskat i antal. Om den nedåtgående trenden inte bryts, kan järven ganska snart bli vårt mest hotade stora rovdjur. På sikt kanske mer sällsynt än vargen.

Egentligen borde vi säga "ensamjärv" i stället för "ensamvarg", järven vill nämligen helst vara för sig själv. Det kan bli strid på liv och död om någon av samma art kommer för nära.

K O R T F A K T A

lat. *Lynx lynx*

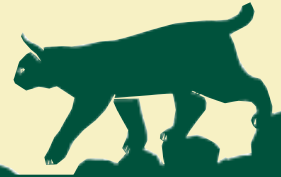
Vikt: 15-25 kg,

Mankhöjd: 60-75 cm,

Kroppslängd: ca 100 cm,

Antal ungar: 1-4 (fyra är ovanligt)

Lodjur

VÅRA FYRA STORA

Det är få förunnat att få se ett vilt lodjur. Många som sett den skygga katten har skymtat den som en flyende skugga. Kanske har den snabbt och vigt korsat vägen i strålkastarskenet från din bil. Du blev kanske inte säker på vad det var förrän du klev ur bilen och såg de karakteristiska tassavtrycken i snön.

ÄNDÅ HAR VI idag en förhållandevis stark stam av lodjur i Sverige. Men så har det inte alltid varit. Efter omfattande jakt under 1800-talet och i början av 1900-talet togs de statliga skottpengarna på lodjur bort 1912. Runt 1920 ansågs stammen bara bestå av en liten spillra som levde i Jämtlands och Västernorrlands län. Antalet lodjur har sedan varierat kraftigt. Periodvis har lodjuren minskat, på grund av omfattande jakt och i viss mån beroende på skabbangrepp. Däremellan har lodjuren svarat positivt på fredning, återhämtat sig och även spridit sig till nya områden.

Lodjurets viktigaste föda i skogslandet är småvilt som hare och skogsfågel samt rådjur – till många jägares stora förtret. Men jägarna drabbas inte på långa vägar så hårt av lodjurens födoval som många renägare. I delar av renbetesområdet lever lodjuren nästan uteslutande av ren. Det stora kattdjuret är, enligt äldre renskötare, en ganska sen invandrare i fjälltrakterna. I stort sett kom det dit under 1950-talet – ungefär samtidigt som vargen försvann därifrån. Det finns flera vittnesmål som berättar att lodjur inte verkar trivas i vargars närhet – kanske ligger det något i begreppet ”som hund och katt”.

Vårt europeiska lodjur, *Lynx lynx*,

trivs i stora skogar och i branta bergsområden, i Europa och österut i Asien ända bort till Berings sund. Från att ha funnits i stora delar av Europa medförde jakt och mänsklig störning att lodjuren vid 1900-talets mitt hade trängts undan till Skandinavien, Finland och delar av Östeuropa. Därefter har lodjur återinplanterats och återinvandrat till bl a Slovenien, Schweiz, Österrike, Italien och Frankrike. Spanien har sitt eget lodjur, den spanska lon, och i Nordamerika finns ytterligare två arter.

Vårt lodjur är ungefär dubbelt så stor som de övriga lodjursarterna. Den är också ensam om att regelbundet döda rådjur och andra medelstora klövdjur. Lodjuret är mycket mindre än sina släktingar de stora afrikanska och indiska kattdjuren, men vi har ändå anledning att känna stolthet över vår egen tofsprydd ”nordiska tiger”.

Får du någon gång höra en parningsugen lohannes rop efter en villig hona är det inte troligt att din första tanke är lodjur. Det påminner inte mycket om våra huskatters marssernader, utan snarare mer om – just det – ett tigerstön.

En stor fläckig katt smyger omkring i vår svenska natur – osynlig för de flesta. Spåren glädjer en del och förargar andra.

En stor fläckig katt smyger omkring i vår svenska natur – osynlig för de flesta.

Spåren glädjer en del och förargar andra.

K O R T F A K T A

lat. *Ursus arctos*

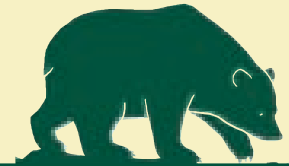
Vikt: 60-250 kg,

Mankhöjd: upp till 150 cm,

Kroppslängd: 130-250 cm,

Antal ungar: 1-4 (2-3 är vanligast)

Björn

VÅRA FYRA STORA

All erfarenhet visar att vår skandinaviska björn är en fridsam allätare. Bär, myror, gräs och örter är sådant som, förutom kött, står på matsedeln. Faktum är att nära 50 procent av energiintaget kommer från bär.

MEN VISST HÄNDER det att björnar angriper och skadar människor – oftast i samband med jakt. Många gånger handlar det då om björnar som blivit påskjutna – inget är väl mer naturligt än att försvara sig om någon skjuter? Normalt sett finns det ingen anledning att vara rädd för våra svenska björnar. Men man ska visa alla djur respekt – rovdjur såväl som andra.

Alla, barn och vuxna, vet att björnen kryper in i ett ide på hösten och sover bort nästan halva året. Men hur många vet att björnungarna, när de föds en smällkall vinterdag i januari-februari,

väger ungefär 500 gram och inte är större än en ekorre. Trots att björnhonan då inte har ätit sedan oktober – november är hennes mjölk tre gånger så energirik som en människas, så när familjen lämnar idet, i april-maj, väger ungarna 2-4 kg. I Norrbotten stannar många ungar hos sin mamma i två år, medan björnarna söderut, i vårt avlånga land, oftast lämnar mamman som ettåringar.

Brunbjörnen finns spridd över stora delar av norra halvklotet. Grizzly- och Kodiakbjörnarna i Nordamerika är också brunbjörnar – något man har svårt att tro när man ser till storleken. Än mer förvånande är kanske att isbjörnen faktiskt har utvecklats från brunbjörn – och det har skett i ganska sen tid!

I början av 1900-talet genomgick vår svenska björnstam en kris i sin utveckling. Då hade man sedan länge jagat björn, och andra rovdjur, med statens goda minne och med syftet att utrota dessa djur. Man lyckades nästan med björnen och när populationen var som

*Björnen ”är inte farlig, bara man är varlig”
sjunger vi i visan.*

minst, omkring 1930, uppskattade man att det fanns ca 130 björnar i hela landet, huvudsakligen i fjällvärlden. Läget för björnen har efter hand förbättrats och idag har vi, tack vare väl genomtänkta förvaltningsåtgärder, en stark björnstam som till och med tål en viss årlig jakt.

Inget annat djur i vår natur, möjligen med undantag för vargen, är så sägenomspunnet som björnen.

I äldre samisk kultur högaktades den. När man dödat en björn skulle benen läggas i en grav på ett sådant sätt att björnen kunde resa sig upp och återuppstå. Något som manar till eftertanke – också vi bör visa detta ståtliga djur aktning och respekt.

K O R T F A K T A

lat. *Canis lupus*

Vikt: 30-55 kg,

Mankhöjd: upp till 90 cm,

Kroppslängd: 90-150 cm,

Antal ungar: 5-6

Varg

VÅRA FYRA STORA

När den senaste istiden hade släppt sitt grepp om Skandinavien, för ungefär 10 000 år sedan, kom vargen till våra trakter. Kanske kom den i vildrenens spår, som en av de första invandrarna

SEDAN KOM MÄNNISKAN och så småningom, för flera tusen år sedan, tämjde vi den första vargen. Vi gjorde djuret hanterbart och formade det efter våra behov – vi fick hundar med olika egenskaper och med vitt skilda utseenden. Men den biologiska klockan går sakta och ännu har alltför kort tid förflutit för att varg och hund biologiskt skall anses vara två skilda arter. Märkligt nog ser många idag vargen som en fiende, medan släktingen – hunden – anses vara människans bästa vän.

Vargen finns spridd över stora delar av norra halvklotets skogs- och tundraområden, ibland också i stäpp- och ökenområden. Färgen varierar med livsmiljön. I polartrakterna är vargarna vita och i de mörka skogarna i Nordamerika finns det djur som är svarta. Våra skandinaviska vargar varierar i färgskalan grå-brunt med inslag av gult. Storleken varierar också. Våra vargar väger normalt 30-55 kg. Men från Nordamerika finns uppgifter om vargar som vägt uppemot 80 kg. Det verkar också som om vargflockarna ibland blir större i Nordamerika. I Skandinavien är det vanligt att en flock består av 3-11 medlemmar.

En vargflock är nästan alltid en familjegrupp med ett föräldrapar, det s k alfafaret, och deras valpar. När valparna är knappt ett år vandrar de flesta iväg för att hitta ett eget hemområde och förhoppningsvis en livskamrat. Det händer dock att en eller flera ungvargar stannar och

hjälpes föräldrarna att ta hand om den nya valpkullen.

Vargen är en hund!

Eller – Hunden är en varg!

Vargen har en anpassningsförmåga som få andra djur. Den är därför inte utrotningshotad i ett globalt perspektiv. Men man har lyckats utrota vargen inom stora delar av dess forna utbredningsområden. I utrotningskriget drog man sig inte för att använda gift, varggropar, saxar och andra fällor. I vårt land fanns det länge också en skullplikt som innebar en skyldighet att på olika sätt jaga och döda varg. Då var Sverige ett bondesamhälle och vi fruktade vargen för att den var ett hot mot tamboskap, och därmed mot bondens försörjning.

Därför fick vi skräckhistorier som Rödluvan & Vargen m fl – de ingick i

kriget mot vargen. För människor som traditionellt varit jägarfolk, som Nordamerikas indianer, är vargen ”Brother Wolf”. De har alltid beundrat vargen och känslan av brödraskap har förstärkts genom likheterna mellan hur den ”vite mannen” behandlade vargen och Amerikas ursprungsbefolkning.

När vargen fridlystes i Sverige, så sent som 1966, fanns det bara ett fåtal djur, troligen färre än 10 vargar. Fram till dess hade staten bidragit till utrotningen genom att betala ut skottpengar. Efter en trevande start under 1980-talet har vargen i Skandinavien börjat återta sina gamla jaktmarker. I skenet av dagens vargdebatter, som handlar om något eller några hundra djur, kan det vara av intresse att titta bakåt i tiden. Mellan åren 1827 och 1839 dödade man i genomsnitt 520 vargar per år i Sverige! Då fanns vargen i alla landskap, utom på Gotland.

Vargens möjligheter att överleva idag beror på om vi människor vill dela med oss av livsrum och av skogens bytesdjur.

Jakt och rovdjur

Utanför Norden är jakt med löshund ovanlig. Svenska jägare däremot har under många år vant sig vid att kunna släppa sina hundar med visshet om att de i alla fall inte skulle bli dödade av varg.

Jägarna måste anpassa jakten efter de förutsättningar som naturen ger, där vargen ingår som en naturlig del.

VARGENS ÅTERKOMST HAR förändrat situationen. Ännu en risk fogas nu till alla andra risker som en jakthund utsätts för, såsom bil- och tågtrafik, drunkning, sparkande älgar, försvarsbenägna björnar och förlupna kulor från jaktkamraten. Det är naturligt för en vargfamilj att försvara sitt revir mot en skällande jakthund – i vargens ögon en inkräktare. Därför händer det att vargar anfaller och dödar hundar. Alla möten mellan vargar och hundar slutar dock inte i ond, bråd död. Ensamma vargar kan se hunden som en artfrände att umgås med. Ny forskning har också visat att vargar inte sällan viker av och helt enkelt undviker möten med skällande hundar.

Jägarna måste anpassa jakten efter de förutsättningar som naturen ger, där vargen ingår som en naturlig del. Kanske måste man ibland också avstå från att jaga i områden med varg om man inte vill ta de risker som vargarna medför.

Samtidigt som vi ställer krav på jägarkåren måste vi leta metoder som kan förhindra angrepp på hundar. Förlust av hundar – älskade familjemedlemmar – riskerar annars att bli det kanske största hotet mot vargstammens utveckling. Därför provas pinglor på hundar och den s k vargtelefonen där jägarna kan få veta i vilket område vargarna finns. Försök pågår också med att ta fram en skyddsväst för hund.

Vargar äter älgar. Det är lika naturligt som att lodjur tar rådjur eller att kossor äter gräs. Biologisk mångfald, och rovdjurens rätt att leva i livskraftiga stammar, innebär att vi åtminstone måste acceptera att rovdjuren jagar och dödar. Deras framtid är helt beroende av att vi, som konkurrerande jägare, delar med oss av viltet.

Sten-Ove Pettersson

*– jägare
i Hasselfors*

Rovdjur i jaktmarkerna kan vara ett problem. Det är något man måste ta hänsyn till när man jagar. Men samtidigt är mötet med en varg en upplevelse som har ett stort värde, något du aldrig glömmet.

Jag jagar i ett område kring Hasselfors där vi i flera år haft varg i jaktmarkerna. Vi har fått anpassa sättet att jaga till de nya förutsättningarna. Älgjakten har hittills inte alls påverkats. Däremot jagar vi numera rådjur med stötande hund i stället för med drivande hundar som tax och drever.

Flertalet jägare är säkert beredda att anpassa jakten där det finns rovdjur. Livet är fyllt av kompromisser och vi måste inse att också rovdjuren har rätt att leva. För de flesta är risken att jakthunden blir dödad det stora problemet med varg i jaktmarkerna. Man känner också frustration över att man inte ens har rätt att försvara sin hund.

Jag ser därför gärna att vi så snart som möjligt får en säkerställd livskraftig vargstam. Varje enskild varg skulle då inte vara så värdefull och vi skulle kunna tillåta oss att skjuta den varg som anfaller hunden – utan att betraktas som en brottling.

Jag är mycket förvånad över att människor, även jägare, än i dag faktiskt är rädda för varg. Min egen livskvalitet har definitivt ökat sedan vargen återkom. Den ger mig chansen till fina möten, den berikar naturen och bidrar till mångfalden och den är dessutom en naturlig del i ett komplett ekosystem.

Jag tror att många jägare tycker som jag – i det tysta.

Robert Sandström

– fårägare i Kil

Som fårägare, med 150 tackor, är det klart att jag känner oro. Jag har själv fått får tagna av lodjur. Men det är nog ändå vargen som oroar mig mest. Vi har ju ganska mycket varg i Värmland och populationen förutsätts öka. Men rätt uppsatta elstängsel är mycket effektiva. De kräver dock en hel del extra skötsel som samhället bör ersätta.

Svenska Fåravelsförbundet har antagit en policy där vi säger att det måste vara möjligt att bedriva betesdjurproduktion också i områden med stora rovdjur. Vi menar att samhället ska ersätta rovdjursskador – och det fungerar idag i stort sett tillfredsställande.

Det allra viktigaste är dock att hitta fungerande skadeförebyggande åtgärder och att samhället fullt ut står för kostnaderna för sådana åtgärder. Man har gjort försök med hundar. Det fungerar ju i andra länder. Men med tanke på allemansrätten måste man välja hundar som inte attackerar människor men ändå fungerar mot rovdjuren. Fårvaktande hundar kanske därför inte passar på alla ställen i vårt land. I det sammanhanget kan jag också nämna att ett stort antal får dödas av hundar varje år. Detta trots att det är ganska lätt att göra en hund "får-ren". Här ligger ett stort ansvar på hundägarna, som inte alltid är seriösa. För mig är det mycket viktigt att jag kan skydda mina tamdjur genom att direkt ingripa vid rovdjursanfall. Jag brukar säga att jag egentligen inte tar ställning för eller emot rovdjuren. Jag tar ställning för fåren.

Tamdjur och rovdjur

En sammanhållen grupp tamdjur innanför ett ibland bristfälligt stängsel blir lätt ett lockande smörgåsbord för en hungrig varg, en björn eller kanske ett lodjur. Ofta är det får som drabbas, mera sällan kor och hästar.

DJUR FÖLJER OFTA minsta motståndets lag när det gäller att hitta föda. Detta gäller inte minst för rovdjuren som i allmänhet måste satsa mycket energi på att förfölja och döda sina bytesdjur. Tyvärr har vi svårt att lära rovdjuren att skilja på vilda och tama bytesdjur. Vi måste utnyttja rovdjurens inneboende bekvämlighet för att få dem att "inse" att det kostar mer än det smakar att ge sig på våra tamdjur. Förebyggande åtgärder, som på olika sätt klargör för ett rovdjur att det är lättare att söka sin föda bland de vilda bytesdjuren, måste utvecklas för att underlätta för tamdjursägarna att leva med stora rovdjur i sin närhet. Dessutom skall skälig statlig ersättning utgå för rovdjurstagna tamdjur.

Fungerande och rätt uppsatta elstängsel har visat sig vara mycket effektiva mot rovdjursangrepp. Kanske kan vi hitta praktiska sätt att använda hundar för att vakta våra tamdjur och skrämma fridstörande rovdjur på flykten?

Vi borde, med god vilja, fantasi och ekonomiska resurser, kunna hitta bra sätt att skydda våra tamdjur.

Vi borde med god vilja, fantasi och ekonomiska resurser kunna hitta bra sätt att skydda våra tamdjur.

Fäboddrift och rovdjur

För många av oss är fäbodar något vi ser på Skansen eller möjligtvis som attraktion på någon vackert belägen "turistvall". Att det i dagens moderna samhälle, med stora rationella jordbruk, finns lantbrukare som ser fäboddriften som en del av sitt liv är kanske svårt att tro.

MEN DET FINNS ett antal aktiva fäbodare i framför allt Dalarna, Hälsingland och Härjedalen, där djur och människor lever hela sommaren som man har gjort i hundratals år.

Samhället har markerat att bevarandet av fäbodbruket är viktigt och ger också bidrag till detta. Samtidigt är det en driftsform där tamdjuren är extra utsatta för rovdjur. På de fäbodar där man mjölkar korna, fåren eller getterna hålls ofta djuren instängda nattetid. De är då svårare att ta för nattaktiva rovdjur. Men där man inte mjölkar djuren går de ofta på fritt bete dygnet runt hela sommaren. Det är sådana fäbodare som riskerar störst förluster.

Att vi har djuren inne nattetid är nog hemligheten bakom att vi bara har förlorat några tappar. De vägrade vara instängda och fick betala för det – räven tog dem en efter en.

Det är inte ekonomiskt möjligt att ha anställda som vallar djuren. Men kanske finns det andra lösningar, som ännu inte prövats eller som fallit i glömska. Ett exempel är de svin man i Småland förr använde som "vallpojkar". Ett stort, ilsket svin är nog en naturkraft som åtminstone lo och kanske också varg tvekar inför.

Margareta Kristoffersson
– fäbodbrukare i Nyvallen

För mig är det en ynnest att få vara en del av attrikedomen här runt Sonfjället i Härjedalen.

Ett år var det en björn som övervintrade så nära Nyvallen att vi såg idet från fäboden. I och runt Sonfjällets Nationalpark finns det gott om björn och ganska många lodjur. Det händer att någon järv passerar och för några år sedan hade vi en vargfamilj strax söder om fjället. Ändå har vi aldrig fått något djur rivet av vare sig björn eller något annat rovdjur.

Våra fjällkor är sällsynta och lika hotade som flera av de stora rovdjuren, så vi är förstas rädda om dem. De minsta kalvarna och fåren går i hagarna på vallen. Korna betar dock fritt på fjällslutningen och i fjällskogen varje dag hela sommaren. De har en getabock med sig, som åtminstone själv tror att han vaktar korna. Han är tillräckligt "stor i korgen" för att göra livet surt för exempelvis en närgående björn.

På kvällen kommer djuren självmant hem för att bli mjölkade och installade för natten. Att vi har djuren inne nattetid är nog hemligheten bakom att vi bara har förlorat några tappar. De vägrade vara instängda och fick betala för det – räven tog dem en efter en.

Vi är noga med att be alla som rör sig i området att inte slänga matrester, eller annat, som kan attrahera björnar, i närheten av fäbodvallen. Sköter vi sådant så tror jag att björnarna oftast håller sig en bit ifrån oss människor.

Rennäring och rovdjur

I stort sett hela Norrland, ungefär 40 procent av landets yta, är renkötselområde. Här lever det största antalet av landets rovdjur, undantaget vargen, i samma område som ca 250 000 renar.

RENNÄRINGEN HAR OJÄMFÖRLIGT störst förluster på grund av rovdjur, 20 000 – 30 000 renar dödas varje år.

I Sverige som helhet lyckades man under en tid nästan utrota våra stora rovdjur. För de flesta renägare har det dock aldrig varit ett mål att utrota rovdjuren. Samernas traditionella förhållande till rovdjuren kan beskrivas som en kamp mot *ett* av naturens element. Där rovdjuren inte orsakade någon skada fick de löpa. Men när de närmade sig renhjorden tog man till vapen.

Det är svårt att hitta en praktisk metod att skydda renar mot rovdjursangrepp. Renarna rör sig över stora ytor, som vilda djur, och hålls sällan inom stängsel. Vakthundar skulle kunna göra en stor insats, men de kräver närvarande herdar och arbetskraften är dyr. Regeringen är ansvarig för att det finns ett väl fungerande system för att ersätta ekonomisk förlust till följd av rovdjursangrepp på renar. Många av dagens renskötare accepterar rovdjuren som en del i naturens mångfald och försöker hitta sina egna sätt att minska rovdjursskadorna. Sätten att skydda renar mot rovdjursangrepp är flera och individuella snarare än få och generella. Här finns i framtiden utrymme för många goda idéer och angelägna forskningsuppgifter.

Många av dagens renskötare accepterar rovdjuren som en del i naturens mångfald och försöker hitta sina egna sätt att minska rovdjursskadorna.

Per-Erik Jonasson

– renägare i *Tossåsens Sameby*

En gång hjälpte björnen oss att flytta våra renar. Det var i slutet av april. Vi skulle påbörja flytten till fjällens sommarbeten när vi upptäckte att renarna redan hade startat vandringen. Inte på egen hand, visade det sig, utan med "hjälp av" en björn som hade jagat iväg renarna i samlad tropp en mil – i rätt riktning. Björnen hade inte lyckats döda en enda ren och för oss var halva jobbet gjort.

Ingen i vår familj känner någon rädsla för rovdjuren och självklart har de en rätt att leva, i rimliga antal, också i renbeteslandet. Men jag försvarar min renjord om den blir angripen. Tyvärr kan rovdjuren inte läsa, så vi måste jaga dem för att tala om att vi vill ha våra renar ifred. Vargen, som vi absolut inte vill ha bland våra renar, tycks själv ha insett att den passar bättre utanför renskötselområdet.

Våren är den känsligaste tiden och en flaskhals i rennäringen med osäker födotillgång och ofta tuffa väderförhållanden för en liten nyfödd renkalv. Vi har hittat vårt eget sätt att möta vårens problem. I slutet av april flyttar vi våra renar till en hage med 10 kilometers omkrets. Där stödutfodrar vi renarna och låter dem föda sina kalvar. Vi hjälper renarna genom "flaskhalsen". Renkorna blir i bättre kondition och föder starkare kalvar och vi har rimliga möjligheter att bevaka våra renar mot rovdjursangrepp.

När vi sedan öppnar hagen, efter kalvmärkningen i juni, har kalvarna fått en bra start i livet. Metoden kostar lite mer jobb, men vi tror på den och den passar oss. Kanske kan vakthunden en dag finna en plats i renskötseln, men det kräver att vi går tillbaka till en mer arbetsintensiv, och därmed dyrare, rennäring.

Rumänien

– *Vargen är tjuvaktig, men han äter inte människor.*

– *Jo visst händer det att det kommer förbi en björn någon natt ibland, men nu är det längesedan.*

– *När hände det senast?*

– *Det är kanske någon vecka sedan. Och när björnen kommer får man vara på sin vakt. Vi vill ju inte mista någon av våra två kor.*

– *Hur är det med vargen då? I Sverige finns det många som är rädda för varg.*

70-åriga Ileana Funaru tittar förvånad på oss.

– *Säg åt dom där uppe i Sverige att vargen behöver man inte vara rädd för. Vargen är tjuvaktig, men han äter inte människor. Han tar ett och annat får – det är illa nog. Men farlig – neej, vargen är inte farlig. Han är dessutom lättskrämd – till skillnad mot björnen.*

SAMTALET ÄGDE RUM en septembermorgon i de Karpatiska bergen i Rumänien. Det gamla paret lever högt uppe i bergen, utan väg, rinnande vatten och elektricitet, men med en vidunderlig utsikt. Två kor, lite får och några höns är deras pensionsförsäkring. Rovdjuren har man alltid levt med, på gott och ont. Man ordar inte så mycket om dem.

Man räknar med att det finns upp emot 5 000 björnar, 2 500 – 3 000 vargar och mer än 1 000 lodjur i Karpaterna. Siffrorna ifrågasätts ibland. Men även om antalen skulle vara något överskattade så är det imponerande många rovdjur på en yta som är ungefär två gånger Jämtlands län.

I Rumänien är herdehundar och herdar en självklarhet. De stora rovdjuren är en del av det dagliga livet. I Sverige har vi under långa tider vant oss vid att leva praktiskt taget utan vissa av våra rovdjur. Är det kanske den verkliga anledningen till att vi ser så annorlunda på rovdjuren i vår närhet? Genom att vända blickarna ut i världen kan vi nog lära en del.

Italien

– *Herdar och vakthundar i samarbete innebär att du kan skydda dina får till nästan 100 procent.*

ETT FUNGERANDE STÄNGSEL är ganska säkert, men inte lika bra som herdar och hundar.

Har du frigående får utan skydd? Byt jobb – fårskocken är en alltför stor frestelse för vargar och andra rovdjur.

Luigi Boitani, erkänd vargforskare, berättar om situationen i Italien där de fridlysta 500 vargarna lever i tätbefolkade och vägrika områden med 60 miljoner människor. Ändå är möten mellan människa och varg mycket sällsynta. Ett problem som egentligen är mycket större än vargen är de 0,5 till 1 miljon lösspringande hundar som lever i Italien.

”Morre” är en fungerande enhet som består av en fåraherde, 300 får och två vakthundar. Fåragarna i Italien har lärt sig att den kombinationen fungerar utmärkt gentemot rovdjur. Man förlorar självklart ändå ett får då och då till vargen. Men det betyder lite jämfört med de 5-10 procent av djuren som dör en naturlig död på grund av sjukdomar och olyckor.

– *Ju mer du vet om vargen och ju närmare du lever den, desto mer lär du dig att vargen är ett djur bland andra djur och att du för din egen del kan hantera den utan större problem.*

– *Vargen är inte farlig för oss människor och den skulle vara lätt att leva med om det inte vore för dess ovana att döda tamdjur. Inte för att den tycker om att döda utan för att tamdjuren bara finns där.*

– *Även i Italien förföljs vargen av rykten om att den är utplanterad. Folk tycks glömma bort att vargen har fyra ben och att den kan gå – långa sträckor, avslutar Luigi.*

Minnesota, USA

”Att få se eller höra en vild varg” skulle vara den största naturupplevelsen för många av Minnesotas innevånare.

MINNESOTAS NATUR PÅMINNER mycket om Sveriges – skogar varvat med jordbrukslandskap och sjöar. Där finns ca 8 000 jordbruk, som har tamdjur – allt från mjölkkor till kalkoner. Men – man har ingen rennäring. Minnesota är ungefär hälften så stort som Sverige. Där fanns 1999 ca 2 500 vargar och 25 000 svartbjörnar. Vargarna lever dessutom huvudsakligen i norra halvan av delstaten, d v s på en yta som motsvarar ungefär 1/4 av hela vårt land.

Hur är detta möjligt? Minnesotavargarnas lycka är att det finns massor av mat i form av vitsvanshjort. Man beräknar att vargarna varje år dödar ungefär 40 000 hjortar medan jägarna skjuter det dubbla. Ett och annat tamdjur blir självklart vargmat och 1999 dödades vargarna i Minnesota 96 nötdjur och kalvar, 3 får, 897 kalkoner och 16 hundar.

I Sverige sägs ofta att glesbygdens bornas livskvalitet skulle försämrats med vargens återkomst.

En attitydstudie i Minnesota visade att andelen innevånare som ansåg att det skulle vara ”en av deras livs största naturupplevelser att få se eller höra en vild varg” ökade från ca 50 procent 1985 till mer än 70 procent 1999. Även bönder och jägare hade blivit betydligt mer positiva. Under samma tidsperiod, 1985-1999, minskade också människors rädsla för varg markant – samtidigt som antalet vargar ökade från knappt 1 500 till ca 2 500 djur.

Kanske kan också vi lära oss att leva med vargar?

Att yla ut i den mörka natten och få svar av en flock vargar har blivit en turistattraktion i Ely i norra Minnesota.

Idaho, USA

I mitten av 1990-talet bestämde den federala regeringen i USA att vargstammen i norra Klippiga Bergen skulle återställas – i Montana genom spontan invandring från Kanada.

I Wyoming och Idaho gjorde man det genom att fånga vargar i Kanada som sattes ut i respektive delstat.

LIKSOM PÅ MÅNGA andra håll runt om i världen utrotades vargen i Idaho i början av 1900-talet.

Efter regeringens beslut sattes åren 1995 och 1996 totalt 35 vargar ut i ett 60 000 km² stort ”vildmarksområde” i centrala Idaho. Det är statligt ägd mark som ska förbli oexploaterad. Vargarna trivs uppenbarligen – 1999 var de 160 st. Målet på minst 10 reproducerande par, minst 3 år i rad, nåddes år 2000. Ansvariga för projektet är Nez Perce-stammen tillsammans med den amerikanska motsvarigheten till Naturvårdsverket.

Vargarnas skada på tamdjur är en mycket känslig politisk fråga, trots att skadorna inte varit speciellt stora. På den statliga marken, där vargarna har etablerat sig, släpps varje år ca 80 000 nötdjur och 220 000 får på fritt bete. I den täta skogen på Klippiga bergens sluttningar är det svårt för en ”cowboy” att hålla koll på alla djur. Trots det har vargarna hittills inte kunnat skyllas för mer än 1 procent av förlusterna – i genomsnitt har varje år 8 nötdjur och 29 får dödat av varg.

ÄR ROVDJUREN *farliga*?

Törs jag låta mina barn vara ute ensamma och leka när det finns varg i närheten?

Små barn ska man alltid ha under uppsikt. Bor man i tätort så finns farorna där i form av trafik och annat. I glesbygden är det kanske andra saker man som förälder oroar sig för. Ingen kan lova att en svensk varg aldrig någonsin kommer att attackera en människa. I en nationalpark i Kanada blev 1998 ett par barn bitna av en varg, dock inte allvarligt. Detta var en varg som ofta uppehöll sig vid campingplatser, där den hittade matrester. Troligen hade den lärt sig att förknippa människolukt med mat.

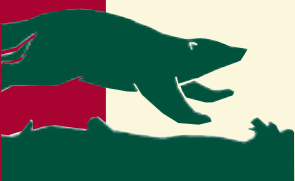
Det finns lodjur där jag bor, kan de ta mina katter?

Ja, det händer tyvärr att lodjur tar katter.

Järven sägs vara glupsk och kunna döda och äta flera renar på en natt, är det sant?

Om det är skarsnö som bär järven, medan renarna trampar igenom, så kan järven döda flera renar vid ett enda tillfälle. Men järven är inte den storätare som ryktet gör gällande. Den är däremot duktig på att stycka sitt byte och gömma köttstyckena – lägga upp matförråd för kommande behov. Ett kadaver kan försvinna fort, därför trodde man förr i tiden att järven hade ätit upp hela bytet.

Hur farlig var vargen i äldre tider, när det fanns gott om varg i Sverige?

Om vargen hade ansetts farlig för människor så hade man inte satt barn till att valla boskap i skogen. När Håkan Eles gick igenom kyrkböcker, från framför allt Värmland, hittade han ett par fall där barn blivit dödade av varg. I december 1727 blev en liten pojke vargdödad och i samma socken någon månad senare ytterligare en pojke. Det var sannolikt samma varg. År 1731 dödades en flicka i Dalsland. Men Håkan kunde också visa att andra historier om vargdödade barn som finns i den delen av vårt land inte var sanna.

Vågar vi gå till skogen och plocka bär när man har sett björn i området?

Under 19 år, 1976-1995, skadades 7 människor i Sverige av björn, 6 av dessa var jägare. Som bärplockare rör man sig på ett annat sätt i skogen än en jägare – man går inte lika tyst och man kanske smånyttar lite för sig själv. Björnens hörsel- och luktsinne är överlägset människans. Vid de flesta tillfällena undviker björnen att träffa på dig. Skulle du ändå stöta på en björn som inte har upptäckt dig så är det klokast att lugnt gå från platsen. Har björnen däremot upptäckt dig är det viktigt att du ger dig till känna, visar att du inte är fientlig och sedan försiktigt går därifrån – men spring inte!

Skadefakta OM ROVDJUREN

BJÖRN

- Senast en människa dödades av björn i Sverige var år 1902. Det var en björnjägare som dödades av en skadeskjuten björn i Jämtland. Senast en *obeväpnad* människa dödades av björn i Sverige var i början av 1800-talet.
- Åren 1750-1962 skadades 48 personer i Skandinavien av björn. I 33 av fallen rörde det sig om påskjutna, eller av andra jaktvapen skadade björnar, som gick till anfall.
- 1999 dödades 49 får och 5 nötdjur av björn, 11 får skadades och 19 sänkades efter angrepp. En häst skadades också. Tamdjursägarna fick 381 561 kr i statlig ersättning.

VARG

- Senast någon blev dödad av varg i Sverige var 1821. Det hände i trakten av Gysinge i Gästrikland och det var med största sannolikhet en varg uppfödd i fångenskap som hade släppts fri.
- 1999 dödades varg 45 får och skadade 4 st, 3 får sänkades efter vargangrepp. För detta betalade staten ut 91 223 kr i ersättning.
- 12 hundar dödades och en skadades av varg 1999. Utbetald statlig ersättning: 139 000 kr.
- Av de 21 hundar som skadades eller dödades av varg åren 1994-2000 var 15 "jaktgäster" från Stockholmstrakten.
- Det är 3 gånger vanligare att jägare skjuter ihjäl sina hundar än att rovdjur dödar dem.

JÄRV

- Järvens huvudsakliga föda är ren, och den orsakar därmed problem för renägarna.
- Ersättning utgår med hänsyn till antalet järvföryngringar i varje sameby.
- Inga allvarliga skador på människor finns rapporterade.

"Senast någon blev dödad av en varg i Sverige var 1821. 1997 dog 7 personer i Sverige av bi-, geting- eller bålgetingstick!"

ANDRA FAROR

- 1997 dog 7 personer i Sverige av bi-, geting- eller bålgetingstick. Samma år dog 1 person av huggormsbett.
- Drunkningsolyckor skördar varje år ca 160 liv i Sverige.
- Omkring 13 500 personer i Sverige måste varje år söka sjukvård på grund av skador orsakade av husdjur och sällskapsdjur.
- Omkring 12 000 barn per år skadas i lekplatsolyckor i Sverige.
- Gör-det-självarbete i hemmet är populärt, men orsakar också många skador – 32 000 fall per år.

LODJUR

- 1999 dödades 61 får och 2 kalkoner av lodjur, 2 får sänkades efter angrepp. Staten betalade 252 922 kr i ersättning till de drabbade tamdjursägarna. En hund dödades också och 2 skadades. Ersättningen som betalades ut för dessa var 7 136 kr.

Vill du veta MERA?

Böcker

Lodjuret – viltet, ekologin och människan

Olof Liberg

ISBN 91-88660-18-4

Björnen – viltet, ekologin och människan

Finn Sandegren och Jon Swenson

ISBN 91-88666-19-2

Vargen – viltet, ekologin och människan

Jens Persson och Håkan Sand

ISBN 91-88660-20-6

Är björnen farlig?

Skandinaviska Björnprojektet

ISBN 91-630-8485-6

Djurens spår och konsten att spåra

En fälthandbok

Åke Åronson och Peter Eriksson

ISBN 91-34-51018-4

Spår och tecken – ett litet häfte till hjälp

vid artbestämning av stora rovdjur

Viltskadecenter

Tel 0581-69 73 36

Bears in the Wild

WWF International

www.panda.org

The Carpathians –

Kingdom of the Carnivores

www.carpathians.org

Damage Prevention News

Nyhetsbrev från "A Large Carnivore Initiative for Europe" informerar och diskuterar olika skadeförebyggande åtgärder och metoder.

Går att beställa på hemsidan www.large-carnivores-lcie.org

Videofilmer

- I björnens tassemarker
- 17 björnmöten på en kvart (en liten lathund för björnmötare)

Bo Florén

Tel: 0226-108 80

- Björnland

- Järvland

Bo Kristiansson

Tel: 0647-351 52

Olika

intesseorganisationers adresser och hemsidor

Världsnaturfonden WWF

Ulriksdals Slott

170 81 Solna

Tel: 08-624 74 00

www.wwf.se

Svenska

Naturskyddsföreningen

Box 4625

116 91 Stockholm

Tel: 08-702 65 00

www.snf.se

Svenska Rovdjursföreningen

Box 144

793 24 Leksand

Tel: 0247-103 42

www.rovdjur.w.se

Svenska Jägareförbundet

Box 1

163 21 Spånga

Tel: 08-795 33 00

www.jagareforbundet.se

Naturvårdsverket

106 48 Stockholm

Tel: 08-698 10 00

www.viron.se

Viltskadecenter

Grimsö

730 91 Riddarhyttan

Tel: 0581-69 73 35

www.viltskadecenter.com

Grimsö Forskningsstation

730 91 Riddarhyttan

Tel: 0581-69 73 00

www.grimso.slu.se

TAIGA Natur & Foto

Vallbo 32

830 10 Undersåker

Tel: 0647-352 25

www.taiga.z.se

Kunskapsprojektet

De 5 Stora

www.de5stora.com

The Carpathian Large

Carnivore Project

www.clcp.ro

Wolf Education & Research

Center

418 Nez Perce

PO Box 217

Winchester, Idaho 83555

ph: +1 208 924 6960

www.nezperce.org

International Wolf Center,

Ely, Minnesota

www.wolf.org

A Large Carnivore Initiative

for Europe

www.large-carnivores-lcie.org

Vargsymposiet

Världsnaturfonden WWF och TAIGA Natur & Foto arrangerar tillsammans Vargsymposiet – en årlig konferens om stora rovdjur öppen för alla intresserade. Aktuell information kan du få från TAIGA Natur & Foto.

Studiecirklar/ Studiematerial

Studieförbundet och WWF har tagit fram ett studiematerial om "att Leva med Rovdjur". Studieförbundet arrangerar studiecirklar om rovdjur. Är du intresserad av studiematerialet eller studiecirkelarna kan du slå upp Studieförbundet i telefonkatalogen så hittar du till din lokala avdelning.

Läror/ Studieledarhandledning

WWF har tagit fram en läror/studieledarhandledning, med pedagogiska övningar för grupper som vill arbeta med rovdjursfrågor. Handledningen innehåller övningar till såväl barn-, ungdoms- och vuxengrupper samt handledartips till läraren/studieledaren. Materialet går att tanka ner från WWFs hemsida www.wwf.se från och med januari 2002.

Björn, järv, varg och lo

WWFs principer och mål för förvaltning av svenska rovdjursstammar i korthet.

En fullständig version finns på WWFs hemsida www.wwf.se.

WWFs målsättning för bevarande av vilda djurpopulationer utgår från två av våra grundprinciper, nämligen att:

- 1) bevara den biologiska mångfalden*
- 2) långsiktigt nyttja förnybara naturresurser*

WWF anser att livskraftiga rovdjursstammar är naturliga och positiva inslag i vår natur. Detta är viktigt att påpeka, eftersom rovdjuren ofta utpekade som enbart problem! WWF är dock förstående för de problem de stora rovdjursarterna förorsakar. WWF menar därför att en nationell rovdjursförvaltning utgör en balansgång mellan biologiska, juridiska och praktiska frågor, där olika intressens krav och behov kommer i konflikt med rovdjurens naturliga plats i ekosystemet.

En arts utbredning känner inga politiska gränser. Det krävs därför samordning av rovdjursförvaltningen när en art har en gränsöverskridande utbredning. Samtliga fyra stora rovdjursarter finns både i Sverige, Norge och Finland. Sverige har därför ett ansvar, tillsammans med Norge och Finland, att samordna förvaltningen för att säkra sammanhängande livskraftiga rovdjursstammar. WWF förutsätter att denna samordning sker mellan de ansvariga myndigheterna i respektive land.

Läs mer om WWFs mål för respektive art på broschyrens baksida.

REDAKTÖR: Lotta Samuelson

TEXT: Karin & Mats Ericson

FOTO:

- Mats Ericson: *Framsida; varg, björn samt höger spalt.*
Sid: 4, 5, 11, 12, 13, 14 vänster, 15 vänster, 18, baksida.
- Karin Ericson: *Framsida; hö spalt.*
Sid: 4, 5, 10 överst, 11, 12 överst, 14 överst baksida.
- Magnus Elander: *Framsida; järv, lo samt älgjägare (höger spalt).*
Sid: 2 (bakgrund), 4 ö vänster, 6, 7 höger, 9, 10 vänster, 15 höger.

• Staffan Widstrand: *Sid: 7 vänster, 8.*

• Kersti Eriksson: *Sid: 10 höger.*

• Kurt Pettersson: *Sid: 2 vänster.*

• Superstock/ Bildbyrå GreatShots: *Sid: 14 höger*
Samtliga bilder på rovdjur, undantaget björnhona med ungar på sid 8, är tagna i hägn.

ILLUSTRATIONER: Peter Varhelyi

GRAFISK FORM: IdéoLuck AB, #10417

PAPPER: Svanenmärkt

TRYCK: Fälth & Hässler, Värnamo

© Världsnaturfonden WWF, 2001

WWFs mål:

Björn

WWF anser att den svensk/norska stammen bör tillåtas öka till ca 1 500 individer för att vara långsiktigt livskraftig. Denna ökning kan ske även med en fortsatt kvoterad skydds jakt, men WWF förutsätter att detta ändras till en förvaltande licensjakt, vilket mer överensstämmer med de faktiska förhållandena.

Björnstammens fortsatta geografiska spridning bör underlättas genom en mycket restriktiv tilldelning av licenser inom det nuvarande gränsområdet för björnreproduktion. Illegalt skjutna individer skall avräknas från antalet licenserade.

Järv

WWF anser att stammen ska tillåtas öka, både i antal och utbredning i första hand till ca 300 djur i Sverige, och med det långsiktiga målet att den svensk/norska stammen ska nå ca 900 individer. Utbredningen skall ske både längs den svenska fjällkedjan och inom det norrländska skogsområdet.

Innan detta långsiktiga mål uppnåtts måste skyddsjakten på järv vara mycket restriktiv, inte minst med tanke på utbredd infanticid inom arten (hanar som dödar andra hanars ungar för att kunna para sig med honan), vilket ger en mycket långsam naturlig populationstillväxt.

Varg

Det är nödvändigt att den svensk/norska vargpopulationen tillåts växa snabbt till ca 200 individer för att minska risken för inavel och utdöende. WWF ser denna nivå som ett delmål för kortsiktigt bevarande och skydds jakt kan tillåtas endast i mycket begränsad omfattning innan stammen nått ca 200 individer. WWF har som långsiktigt mål att den svensk/norska vargstammen ska öka till ca 500 djur. En grundförutsättning för denna ökning är att vargstammens utbredningsområde tillåts öka, dock inte inom renskötselområdet när det gäller reproducerande flockar.

WWF förutsätter att möjligheten för enstaka djur från Finland att vandra ner till den isolerade svensk/norska populationen underlättas. Detta kan ske genom utformningen av jaktförordningen och genom en mycket restriktiv tilldelning av tillstånd till skydds jakt.

Lo

Den svensk/norska lopopulationen omfattar ca 2 000 djur, varav ca 1 500 djur finns i Sverige. WWF anser att detta utgör en långsiktigt livskraftig nivå. Eftersom lostammen utgör ett stort problem för renskötseln och för lokala jägarintressen kan licensjakten på lo tillåtas öka inom delar av renskötselområdet och i områden där lodjurspopulationen är stor. Vid ev. ökning av licensjakt skall en motsvarande ökning av lostammen först kunna beläggas inom andra delar av landet. WWF anser också att det är väsentligt att stammen tillåts öka sitt utbredningsområde i södra Sverige, där de potentiella konflikterna sannolikt är mindre.

WWF anser att den årligen kvoterade skyddsjakten på lo bör ersättas av en reglerad licensjakt (i likhet med diskussion för björn, se ovan).

Världsnaturfonden WWF är med sina närmare fem miljoner supportrar världens ledande ideella naturvårdsorganisation. Vårt uppdrag är att:

- Bevara den biologiska mångfalden, dvs naturtyper, djur- och växtarter samt en genetisk variation.
- Främja ett uthålligt nyttjande av jordens förnyelsebara naturresurser.
- Bekämpa föroreningar i luft, vatten och mark, samt ett slösaktigt användande av jordens energiresurser.

WWF arbetar idag i närmare 100 länder och de pengar som WWF varje år satsar i viktiga naturvårdsprojekt finansieras till största delen med bidrag från allmänheten.

Världsnaturfonden arbetar för livet!

Världsnaturfonden WWF

Ulriksdals Slott
S-170 81 Solna
Sweden

Tel: 08-624 74 00
Fax: 08-85 13 29
E-post: info@wwf.se

www.wwf.se

